

DJEVELEN KJØRER DODGE

11. januar 1934 ble grosserer Edvard Rustad funnet død i sin bil i Oslo sentrum – med fire kulehull i bakhodet. Politiet fant aldri den som dro i avtrekkeren.

FOTO: SCANPIX

SISTE STOPP: inntil dette fortauet i Glacisgata ved Grev Wedels plass sto Edvard Rustads gamle Dodge. Rustad lå foran i bilen, med fire blybiter i hodet. Drapet skaket opp hovedstadens innbyggere. Avisfaksimilen er fra Tidens Tegn.



Torjus Dølo tekst
foto: Politiets egne bilder og etterforskningsmateriale

Kald natt til 11. januar 1934. Klokken er passert midnatt med cirka 45 minutter. Hovedstaden sover, men ikke konstabel Einar Krogstad, som er ute og patruljerer gate- langsgang. I Glacisgata ved Grev Wedels plass ser han en sølete, mørk grå Dodge av eldre årgang, registrert A3133. Den står stille. Han stopper opp og undersøker. I fører-setet: Et rutet pledd omkring noe. Konstabel Krogstad åpner døren og løfter på pleddet: En mann. Han puster ikke.

To kolleger kommer til. Sammen river de av pleddet, som har klistret seg fast i likets bakhode, der det er fire hull på rad og rekke. En ren henrettelse, ser det ut til – trolig utført med et automatvåpen. Oppdagelsespolitiet, som kriminalpolitiet het den gangen, er straks på pletten. Det er også avisjournalistene.

Smak av Chicago

HENRETTET: Edvard Rustad foran i sin Dodge. Drapet er svært unorsk. Kan det ha vært en proff på ferde, med "utdannelse" fra Chicagos gater og streder?

Mannen som hadde sluttet å puste, var grosserer Edvard Rustad, en kjent mann i mange av byens miljøer, både respektable og ikke så veldig respektable.

Drapet er en sensasjon, svært unorsk – med touch av Al Capones Chicago. Byens krimjournalister griper hatt og frakk og rykker ut i snø-

”...blek mann med uhyggelig utseende...”

Forts. fra foregående side
slapset. Dette er forsidestoff. Avisen Tidens Tegn koster på seg spekulasjon av den kreative sorten:

”Man aner en omhyggelig planleggelse på lang sikt, og morderen beveger seg inne i en skumring blant en skare av mer eller mindre kjente skikkelser”.

Legendariske Axel Kielland i Dagbladet er betatt av gangsterteorien og skriver: ”...meget som minner om gangstertechnik”, og ”en alminnelig norsk revolverbanditt ville nøiet seg med ett skudd, på grunn av nervøsitet og angst for å bli hørt.”

Etter hvert som etterforskningsresultater tilflyter offentligheten, blir Rustad-mordet mer og mer mystisk. Åstedsgranskerne konkluderte med at drapet ikke var begått på Grev Wedels plass. I Dodgens baksete fant politiet to patronhylser, hvilket tydet på at Rustad ble skutt mens han satt ved rattet. Man regnet med at Rustad straks etter henrettelsen var blitt skubbet til side... og en annen overtok rattet.

Djevelen på ferde

Grosserer Edvard Rustad var egentlig ikke grosserer. Han var skraphandler og drev hovedsakelig med rivningsarbeid og oppkjøp av gjenstander fra branntomter. Såpass til kar var han at han hadde folk på lønningslista. Dagen før han ble funnet drept, 10. januar, ble han – ifølge sin formann – oppringt i sitt kontor på opplagstomt si i Uelands gate 2. Klokken var omtrent 12.50. Rustad sa at han skulle møte en mann om fem minutter. Han kjørte av sted, og formannen gjenså aldri sin sjef.

To måneder etter drapet forteller to vitner at de så Rustads Dodge bli parkert på Grev Wedels plass klokken 15.30, på drapsdagen. Mannen som parkerte, var ”meget blek med et skarpskåret ansikt.” Noen uker senere meldte enda et vitne seg og fortalte at han hadde sett Rustads Dodge på Romsås-sletta samme dag, 10. januar. Bak rattet satt angivelig en ”blek mann med et uhyggelig utseende, han så ut til å ha et hardbarket ansikt og stirrende øyne”.

En fjær blir fort mange høner: Av krimjournalistenes blomstrete språk og folks fantasi, måtte en nesten avlede at det var djevelen

WESTERN:
Tegningen viser hvor skuddene rammet Rustad.
Patronene var av typen Western 25 Auto (6,35 mm). Under: FBI-sjef John Edgar Hoovers svar til Oslos politimester, Kristian Welhaven. Sistnevne hadde bedt FBI om hjelp til å finne Rustad-morderen.



Federal Bureau of Investigation
United States Department of Justice
Washington, D. C.
December 11, 1937.

Honorable Kristian Welhaven,
Commissioner of Police,
Oslo, Norway.

My dear Commissioner:

Your kind letters of November 20, 1937, have been received, and I want you to know that we of the Federal Bureau of Investigation feel it a privilege to have been the host for a brief period to the International World Police Convention. We enjoyed having you with us, and it was a pleasure to show you the facilities of this Bureau.

I hope that the article concerning the murder of Edvard Rustad which appeared in the November 1, 1937, FBI Law Enforcement Bulletin will be of some assistance in the solution of the crime. The suggestion which you made for the notice about the article is appreciated and will appear in the January, 1938, issue of the publication.

The illustrated book on Norway which you forwarded has been received. It presents beautiful scenes of your country in a most attractive manner. I want to thank you for your thoughtfulness in sending this book to me.

With best wishes and kind regards,
Sincerely yours,
J. Edgar Hoover

selv som hadde perforert Rustads hjer-nemasse og kjørte ham til Grev Wedels plass.

Rustad-drapet blir et anliggende for folk flest og nær sagt alle landets aller mest private privatdetektiver.

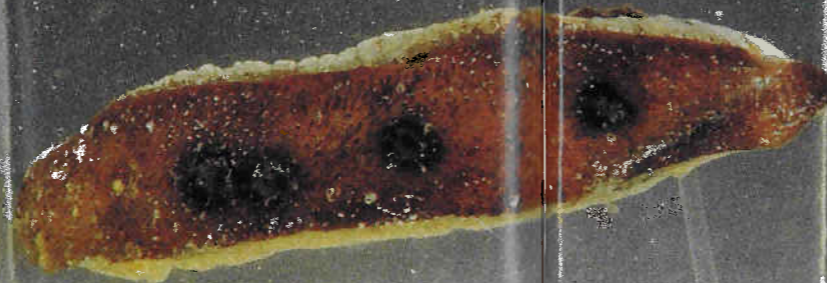
Sinnssyke vitner

Reidar Sveen, sjef i Oppdagelesespolitiet, lette i blinde etter Rustads morder. Intet klart motiv, bortsett

Mange pådrar seg gåse-hud.

fra at Edvard Rustad hadde for vane å gå omkring med en ganske tjukk lommebok, som var forsvunnet. Politiet var selvsagt inne på tanken om at noen hadde drept Rustad for lommebokens innhold – 500 kroner. Og det var jo ikke helt utenkelig; Rustad bekjentskapskrets var stor og opptil flere kan ha visst at

RUSTADS HODENUD:
Dette er en bit Edvard Rustads hodehud. Den ble skåret ut og brukt som teknisk bevis. De fire skuddhullene vises tydelig. Preparatet står utstilt på Nasjonalt medisinsk museum (Norsk Teknisk Museum).



RSR H pat. anat. Institut

Mc 77

Skuddene

Rustad morderen

FOTO: NORSK TEKNISK MUSEUM

Rustad gikk omkring med seddelbunker. Men simpelt tyveri rimte dårlig med den profesjonelt utførte avrettingen, og politiet fant ingen mistenkte.

Politiet trodde oppringningen til Rustad 10. januar var fra drapsmannen, som tipset ham om at den nylig nedbrente malingsfabrikken Boston

Blacking Company ved Alnabu var til salgs. På den måten lokket han Rustad ut på en kjøretur.

Klokken 14.00 drapsdagen skal noen ha hørt skudd i Fossumdalen, ikke langt fra malingsfabrikken.

Noen pepret altså Rustads bakhode, fire skudd pent samlet. Bare for pengenes skyld? Nepe. Og hvorfor ble Rustads bil, inneholdende Rustads avsejlede legeme, kjørt ned til sentrum?

Tips i saken strømmet inn i høpetall. Uendelig mange visste hvem Rustad-morderne var. De drøyeste tipsene ble samlet i en mappe merket: ”Sinnssyke og vidner uten verdi”.

Taken for a ride?

Edvard Rustad var en mann med mange bekjenskaper og forretningsforbindelser. En av politiets teorier var at Rustad hadde viklet seg for langt inn i hovedstadens underverden, så å si fått dårlige kamerater, mer konkret: Andvikbanden, som hadde spesialisert seg på brannstiftelser og påfølgende forsikringssvindler.

Hadde Rustad blandet seg inn i organisert kriminalitet? Og hadde han etterhånden fått kjølige føtter og ønsket seg ut av denne bransjen? Ble han kverket av frykt for at han skulle plapre om det han visste? Ut på tur, i bil, ut av byen og en kjøpp skuddserie et øde sted uten vitner?

Dagbladet-journalist Axel Kielland hadde vært inne på det: Gangsterdrap? Oppdagelsespolitiet utelukket det ikke. Dessuten: Ammunisjonen som drepte Rustad var av typen ”Western 25 Auto” (6,35 mm), USA-produisert og ikke solgt i Norge siden 1929.

Dette støttet teorien om at Rustads morder hadde fått sin ”utdannelse” på gata i Chicago og skjøt med-brakt.

26. juli 1937 skrev Oslos politimester Kristian Welhaven et brev til FBI-sjef Edgar J. Hoover og redegjorde for drapet. Kunne morderen oppholde seg i USA?

Welhaven var ikke helt på jordet: Vitner hadde fortalt at Rustad ved to anledninger – sist gang fire dager før drapet – var blitt sett sammen med en ”norskamerikaner”, en høy mann i 40-årene. Signalementet var ikke fjernt fra vitners beretning om ”den demoniske sjåføren”, observert bak rattet i Rustads bil etter drapet.

Mannen ble etterlyst, men han meldte seg aldri for politiet. Politiet fikk aldri en prat med ham. Kanskje var han Rustads banemann. Kanskje var han så durkdreven at han straks etter drapet kjørte Rustads Dodge til Grev Wedels plass, fordi han ville

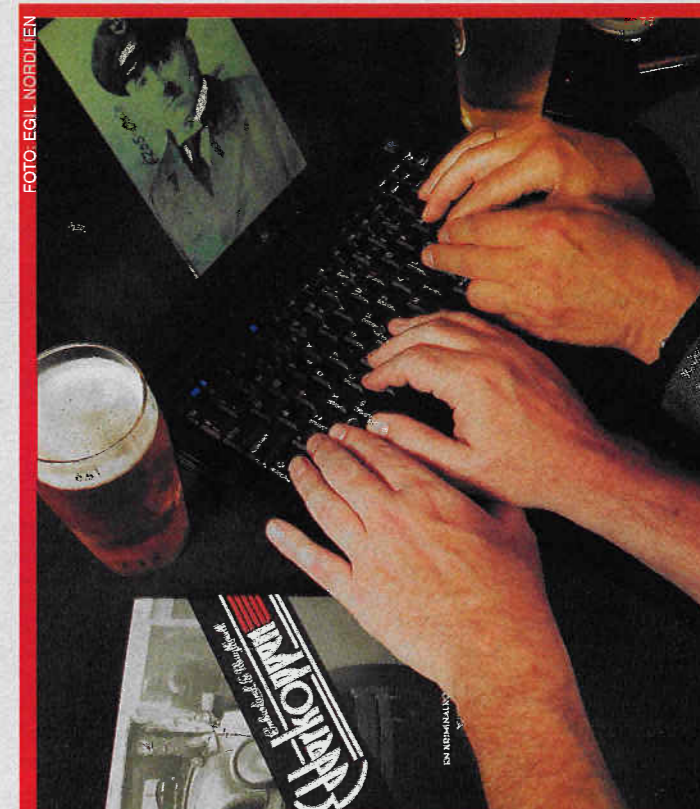


FOTO: EGI L NORDLIEN

KRIM-KAMERATER:
Bernt Roughvedt (til venstre) og Terje Emberland deler på tastaturet. De har løst Rustad-saken på sitt vis.

– VI HAR LØSNINGEN

■ Faghistorikerne Terje Emberland og Bernt Roughvedt hevder å ha løst Rustad-saken. De har gjort det på sin måte, skjønnlitterært i krimboken ”Edderkoppen” (Schibsted forlag), der hovedskurken viser seg å være en særdeles lite likkandas kar, som noen år senere dukket opp i verdenshistoriens mindre hyggelige kapitler.

– Vi har løst Rustad-saken på den mest fabelaktig tenkelige måten, innenfor rammen av sakens fakta. Vårt handlingsforløp er ikke særlig sannsynlig, men den kuleste, sier Emberland.

Emberland/Roughvedt har bladd seg gjennom alle tilgjengelige politidokumenter i Rustad-saken og laget en prima miks av fiksjon og virkelighet. De fleste av bokens

aktører er virkelige og navngitte, eksempelvis journalist og forfatter Sven Elvestad, som i boken blir drept av den ekle Edderkoppmannen.

En av få oppdiktete personer i boken er Erik Erfjord, ung journalist i Arbeiderbladet, som blir satt til å dekke Rustad-mordet og ender opp som historiens helt. Men hva tror disse gutta om hva som virkelig hendte?

– Vi heller nok til teorien om at Rustad var innblandet i lyssky virksomhet, ville ut av det og at noen så seg tjent med at han ble helt taus, utreder Rroughvedt.

– Det store mysteriet i mysteriet er hvorfor liket av Rustad ble kjørt ned til Grev Wedels plass, sier Emberland.

Emberland/Roughvedt er i gang med en ny krimroman, også denne basert på et virkelig drap – fra 30-tallet.

rekke en planlagt skipsavgang fra Oslo havn.

Eller kanskje Rustads banemann rett og slett bodde i nærheten av Grev Wedels plass, livnærte seg som leiemorder og var identisk med mannen som Oslos kriminalsjef etter krigen, Frantz Faye Kaltborn, hadde pekt ut overfor journa-

list Arne Skouen? Det dreide seg om en kar som blunket lurt til Rustad-etterforskere på gaten – trygg på at det ikke fantes fellende bevis mot ham.

torjus.dolo@hm-media.no

Kilder:
www.kriminalsiden.com
Terje Emberland og Bernt Rroughvedt.